

Punt de vista d'un legeire del manuscrit informatizat.

Paucparla, Cantalauza quita pas de fargar, farga que fargaràs, que despuèi qu'aprenguèt (a 45 ans !) a legir e a escriure sa lenga mairala, arrèsta pas pus ! Abans de me laisser morir - *mangi mos nonanta sièis ans* - ai aguda la jòia granda de descobrir lo manuscrit de çò qu'estimi, ieu, lo cap-d'òbra de Cantalauza, las 1056 paginas grand format de son *DICCIONARI GENERAL OCCITAN*.

Ara que soi vengut plan vièlh e que soi un pauc caumosit, ai « las tripas del cap » coma o ditz endacòm Cantalauza, que finisson que s'aflaquisson. Manlevarai donc al paure Gaston Bolois lo paragraf primièr qu'escriguèt en 1979 quand son collèga alestiguèt son *LEXIC ILLUSTRAT*, ja tot en occitan : « Un òme qu'entrepren tot sol de redigir un diccionari, que se sone Littré, Robèrt... o pas que Cantalauza, se merita un còp de capèl magistral. Soslevar sus las espatlas l'univèrs dels milieirats de mots que compòrta una lenga, cal èsser un Atlàs per concebre una audàcia tala ! »

Ieu ajustarai qu'aquel òme, quand met son prètzfach en talh, se dobla pas jamai de çò que l'espèra : collectar, sospesar, estudiar, comparar, dessohtar totas las calhetadas d'un tèrme, las destriar, laisser de caire totas las variants bastardas, causir lo tèrme literari pus esparidit e pus confòrme a l'etimologia - çò que va pas totjorn de par - lo definir o porgir tota una tièira de sinonims - çò que fa sovent Cantalauza - apondre d'exemples de bona lenga parlada per servir amens dos nivèls de lenga... avèm aquí lo trabalh d'un lexicograf seriós. Un trabalh aital es pas de bon far, qu'amòda cada jorn sos braves copaments de cap.

Soi estat estrambordat pel contengut e la presentacion d'aquel futur diccionari. La presentacion, rai ! que d'unes diràn qu'es pas çò pus principal ; d'acòrdi ! mas ieu qu'ai la vista que mèrma de mai en mai, pòdi pas pus legir sens lòpia d'autres diccionaris de tant que son esriches menut menut ; lo de Cantalauza, si ! E lo tròbi clar.

Mas es lo contengut que me lascia desaparulat : **1./ lo vocabulari tradicional** tan ric que se farguèt pendent tres o quatre cents ans al contacte quotidian dels dialèctes galleses o autres amb lo latin de glèisa - primièira lenga comuna d'Euròpa - ; **2./ lo vocabulari scientific internacional** tirat del latin en çò que concernís èrbas, flors, plantas, aucèls, autres animals e fonges ; **3./ lo vocabulari tecnic modèrn**, sortit, el, mai que mai del grèc, l'avètz aquí lo contengut d'aquel diccionari.

Ancian escolan - puèi ex-professor - de latin e de grèc, me soi congostat de tornar descobrir dins lo Cantalauza mos esmeravilhaments d'escolan de latin e de grèc de la seisena a la Retorica, de tornar trobar mon ensenhament de professor, mas tròbas d'òme madur, mon somi grand de jove retirat, que soscavi alara de far un libre qu'ai pas fach : un recuèlh de racinas grègas e latinas passadas en occitan. È ben, Cantalauza o a fach autrament, alfabeticament, sistematicament pels etims grècs qu'an donats los tèrmes occitans e internacionals de matematicas, de medecina, d'informatica, de fisica, de quimia.. que venon pas brica de l'anglés coma d'unes o creson a tòrt.

Vertat es que Cantalauca a pas jamai donada la tièira tota dels derivats del latin o del grèc per subrecargar pas tròp son libre gròs que se defend, ça que la, d'èsser enciclopedic. Mas estimi que çò qu'a retengut sufís amplament : quin de nosautres se poirà conflar de conéisser totas las 100 000 intradas que nos a porgidas l'autor ?

Mon contentament pus grand es estat de trobar los occitanismes vertadièrs de la lenga : **la menina rança, lo fanfanhon, lo reumàs aücaire, la brasucada, lo brutlèu, lo confidor o la glotona de pression** ; los vèrbs **s'acapar, codenar...** ; l'exclamacion tipica **jutja-te !** ; los advèrbis **aicisèm e quicòm** ; lo jòc unic dels innombrables diminutius e augmentatius que son una característica màger de la lenga d'òc : **assetadet, assetadàs, malabilhadet, malabilhadàs, enfanton, enfantonèl, enfantonelon, enfantonelàs, enfantàs, enfantassàs...**

Çò qu'a pas empachat Cantalauca de nos porgir tanben de neologismes que nos fan estrementir, coma **CAC 40, NASDAQ, DOW JONES...** que la television ne parla cada jorn ; sens comptar los milieirats de tèrmes tecnicos novèls, tirats atanben del grèc e que son venguts internacionals, **mas que son plan nòstres**, que dins lo Miègjorn, sus la còsta mediterrànèa, parlèrem grèc pendent dos cents ans, plan abans d'ausir lo latin bastard de la soldatalha de Cesar.

Autre estonament : cada còp que ne vira, Cantalauca, puslèu que de donar una definicion seca, nos deslarga, el, una tièira de sinonims, dins l'esper, mai que probable, que lo legeire que patís a legir çò tròp abstrach o tròp intellectual, coneisserà un o l'autre d'aqueles sinonims, çò que li farà un pauc lum e çò qu'alargarà fòrça son vocabulari estequit, que los qu'an pas jamai après a legir nòstra lenga mespresada e fòrabandida despuèi tant de temps, coneisson pas que los 300 mots de la lenga dels cadajorns. Tròbi, ieu, lo biais de far de l'autor fòrt pedagogic e bravament intelligent, e mai s'alunhe qualque pauc del biais de far dels dictionaris tradicionals. Anatz getar un còp d'uèlh, per exemple, sus l'intrada « **cabra** ».

Per far cort, afortissi que i a quicòm de cambiat e de revolucionari dins nòstra vièlha lenga, plan enrasigada dins lo passat, mas plan endralhada per Cantalauca cap a un avenir que vesèm pas encara clar, e cap a una lenga que nos cal totes, totes, totes, Provençals, Lemosins, Bearneses, Auvernhasas, Lengadocians, Gascons e Catalans... totes, totes, totes... e coma autres còps totes ensemble, voluntar d'aparar, de parlar, de legir e d'escriure ; òc-òc-ben ! nòstra lenga tan polideta e mai que millenària !

Jacme de Cabanas, París, lo 1èr d'agost de 2002.

(Tèxt en francés, revirat en occitan per Cantalauca, a la demanda de Cultura d'òc)

Avèm lo tristum d'aprene que lo Jacme de Cabanas, admirador grand de Cantalauca, ven de defuntar. Probable que l'article çaisús serà estat son ultim esrich. Un pan entièr del nòstre patrimòni lingüistic s'avalís amb la mòrt d'aquel òme, coma cada còp que se laissa morir un occitanofòn de naissença.

Rodés, lo 21-09 de 2002.